

Σκόρπιες σκέψεις:

Όταν το 2004 Έλληνες φίλαθλοι πανηγύριζαν στην Πορτογαλία την κατάκτηση του κυπέλλου Ευρώπης, κάποιοι σημείωναν ότι οι Πορτογάλοι τους κοιτούσαν χαμογελώντας, αντί να νευριάζουν μαζί τους, καθώς η εθνική Ελλάδα είχε νικήσει την εθνική τους στον τελικό. Τότε, είχα σημειώσει ότι, αν το κύπελλο είχε κερδίσει η Ισπανία και Ισπανοί πανηγύριζαν μέσα στην Λισαβόνα, ίσως να είχαμε και νεκρούς. Και καμιά δεκαριά αναγνώστες είχαν αναφέρει την αντιπαλότητα που υπάρχει ανάμεσα σε γειτονικούς λαούς (ακόμα και Γερμανοί με Ολλανδούς).

Στο θέμα της Μακεδονίας, το ζήτημα είναι πιο σύνθετο, καθώς οι κάτοικοι της FYROM έχουν ανδρωθεί με το σύμπλεγμα του αλυτρωτισμού και διδάσκονται ότι η Ελλάδα κρατά υπόδουλη την δική τους Μακεδονία. Και οι κάτοικοι αυτής της «υπόδουλης Μακεδονίας» έχουν υποστεί τα πάνδεινα από τους Βούλγαρους, όταν αυτοί είχαν κυρίαρχο στόχο την έξοδο στο Αιγαίο.

Μέσα σε όλα αυτά, πού κολλάει ο Μέγας Αλέξανδρος;

Γράφει ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος:

«Κανένας άλλος δεν γονιμοποίησε, όπως ο Αλέξανδρος, τη φαντασία τόσο πολλών λαών και φυλών, καθώς και τόσο πολλών αιώνων. Ο θρύλος έκαμε τον Αλέξανδρο να μπει, με τις πιο παράδοξες μεταμορφώσεις, στην παράδοση όχι μόνο των Ευρωπαίων, που τον μεταμόρφωσαν σε ιππότη του Μεσαίωνα, αλλά και των Περσών, των Αιγυπτίων, των Ινδών, των Ιουδαίων και των Μωαμεθανών. Ξένα έθνη, μεγάλες φυλές με βαθιά σοφία και παράδοση, οικειοποιήθηκαν τον Αλέξανδρο ως μυθικό ήρωα, ως θεό ή πρόδρομο του Μεσσία, ακόμη και ως άγιο του Χριστιανισμού».

Η ορμητική του εκστρατεία, οι ασύλληπτες σε έκταση κατακτήσεις του και το νεανικό του παράστημα, έφεραν τον Αλέξανδρο τον Μακεδόνα στο χώρο του θρύλου, απ' όταν ακόμα ζούσε. Ο απόηχος των εκπληκτικών του κατορθωμάτων, του προσέδινε υπερφυσικές ιδιότητες. Τον θεοποιούσαν. Ο ξαφνικός του θάνατος, στα 32 του χρόνια, έπεισε τους λαούς σ' Ανατολή και Δύση πως είχαν να κάνουν με κάτι θεϊκό κι απόκοσμο. Πρώτος ο Πλούταρχος, τον Α' (μ. Χ.) αι., του πρόσθεσε το επίθετο Μέγας. Καθώς κυλούσαν οι αιώνες, ιστορικά γεγονότα και φανταστικά μπλέκονταν σ' ένα συναρπαστικό παραμύθι. Στα μέσα του Γ' αι. το μυθιστόρημα «Ο βίος του Αλεξάνδρου» έγινε ανάρπαστο...

Ο ιστορικός Καλλισθένης από την Όλυνθο της Χαλκιδικής ακολούθησε τον Αλέξανδρο στην εκστρατεία του στην Ασία κι έγραψε τα «Ελληνικά», απ' τα οποία μόνο μερικά αποσπάσματα σώθηκαν, και τις «Αλεξάνδρου πράξεις». Πέθανε πέντε χρόνια πριν από τον στρατηλάτη, αφού πρώτα φυλακίστηκε με την κατηγορία της συνωμοσίας. Πάνω από πεντακόσια χρόνια αργότερα, το όνομα του Καλλισθένη χρησιμοποίησε ο άγνωστος συγγραφέας, που εμείς τον ονομάσαμε Ψευτοκαλλισθένη, για να υπογράψει τον «Βίο του Αλεξάνδρου». Ένα ασύλληπτο παραμύθι με φανταστικές εκστρατείες και απίθανα κατορθώματα σε ανύπαρκτες χώρες, ανακατεμένο με πραγματικά περιστατικά. Μέσα στ' άλλα, ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται ως νόθος γιος της Ολυμπιάδας και του Αιγύπτιου μάγου και τελευταίου βασιλιά Νεκνεναβώ.

Το μυθιστόρημα γνώρισε τεράστια επιτυχία. Στα βυζαντινά χρόνια, μεταφράστηκε πολλές φορές στα απλά ελληνικά είτε πεζό είτε ως ποίημα. Και κάθε φορά με νέες προσθήκες. Ο «Βίος του Αλεξάνδρου» έμεινε στην ιστορία με την ονομασία «Η φυλλάδα του Μεγαλέξαντρου» κι έτσι τυπώθηκε τρεις φορές τον ΙΖ' και τουλάχιστον έξι τον ΙΗ' αιώνα. Στη νεοελληνική παράδοση, νέα πρόσωπα μπήκαν στη σκηνή κι ανάμεσά τους η Γοργόνα, η αδερφή του κοσμοκράτορα, που ήπια τ' αθάνατο νερό και βρέθηκε στις θάλασσες απ' τη μέση και κάτω ψάρι κι απ' τη μέση και πάνω πανέμορφη γυμνόστηθη γυναίκα. Αρπάζει τα πλοία από την πλώρη και ρωτά τους καπετάνιους ακόμα και σήμερα: «Ζει ο βασιλιάς Αλέξαντρος;». Κι αν τύχει να μην ξέρει ο καπετάνιος και της πει πως πέθανε από τα χρόνια τα παλιά, η Γοργόνα βυθίζει το καράβι και κλαίει και χτυπιέται και σηκώνει τα κύματα βουνά. Μ' αν τύχει να ξέρει ο καπετάνιος και της πει «ζει και βασιλεύει και τον κόσμο κυριεύει», την κάνει ευτυχισμένη. Η Γοργόνα απομακρύνεται τραγουδώντας...

Από τον Γ' ή τον Δ' αιώνα, ο Ιούλιος Βαλέριος μετάφρασε το μυθιστόρημα «Βίος του Αλεξάνδρου» στα λατινικά. Η μετάφραση γνώρισε τεράστια επιτυχία. Ως το μεσαίωνα, με προσθαφαιρέσεις και παραλλαγές, η φήμη του έφτασε από τη Βουλγαρία ως την Ισλανδία

κι από την Ισπανία ως τη Ρωσία. Στα χρόνια των απογόνων του Σεπτίμιου Σεβήρου, ο Αλέξανδρος λατρευόταν στη Ρώμη ως θεός. Είχε προηγηθεί η λατρεία του στην Αίγυπτο ως γιος του Άμμωνα κι άλλοτε ως προσωποποίηση του θεού Άμμωνα στη γη. Στα χρόνια του μεσαιώνα, ο Αλέξανδρος πιστευόταν ότι ήταν ατρόμητος ιππότης, φεουδάρχης ξακουστός όμοιος με τον Καρλομάγνο. Στην ιστορία των Μακκαβαίων, είναι ο ελευθερωτής της Βαβυλώνας και πρόδρομος του Μεσσία.

Στην Ανατολή, ο Μωάμεθ θεωρούσε τον Αλέξανδρο προϊσλαμικό προφήτη, ενώ οι νεότεροι μωαμεθανοί τον ονομάζουν Σικάνταρ και τον θεωρούν αντρωμένο ήρωα και φανατικό μουσουλμάνο. Ήταν λένε Δουλκαρνέιν: δικέρατος, δηλαδή. Μηλόκερω τον έλεγε ο Ψευτοκαλλισθένης. Στη Σουμάτρα της Ινδονησίας τον λατρεύουν ως θεό, ενώ για τους Μογγόλους είναι ο Ισκάνταρ Μπέη, ο εθνικός τους ήρωας...

Για τους Τούρκους, ο Μεγαλέξανδρος είναι ο γενναίος Ισκενδέρ. Για τους Αφγανούς και Πέρσες, το ατρόμητο βασιλόπουλο Σικανδέρ. Τα κατορθώματά του περιγράφει το περσικό έπος της μωαμεθανικής περιόδου, Σαχναμέ, που σημαίνει «Βιβλίο των βασιλέων»:

Ο Αλέξανδρος είναι ο Σικανδέρ Ρουμί, θετός γιος του Φιλίππου, χριστιανός καίσαρας ρωμαϊκού κράτους της Μ. Ασίας με πρωτεύουσα το Αμόριο. Τη μια έχει πρωθυπουργό τον Βίδεκουν (πρόσωπο υπαρκτό, που, όμως, ήταν Ούννος σύμβουλος του Αττίλα), την άλλη έχει πρωθυπουργό τον χριστιανό φιλόσοφο Αριστοτέλη. Με οδηγό τη σημαία του σταυρού, ο Σικανδέρ κατακτά τον κόσμο όλο, γίνεται Τζιχάν Γκιρ: τέλειος κοσμοκράτορας. Περνά την Ινδία, φτάνει στη γη του σύννεφου, μπαίνει μόνος μέσα και περνά στη φωτεινή νεφέλη για ν' ακούσει το «λα-ιλα ιλ-αλλάχ, Μουχάμετουν ρεσούλ ουλλάχ» («Ένας ο θεός και προφήτης του ο Μωάμεθ»). Ο Σικανδέρ καταλαβαίνει πως διάβηκε πια τα πέρατα του κόσμου και γυρνά πίσω...

Όμως, πολύ σωστά, ο Τζέι Αρ Έλις του πανεπιστημίου Monash της Αυστραλίας έχει συνοψίσει τη θέση της Ιστορίας σε δυο προτάσεις:

«Σε οικουμενική ευρύτητα και απήχηση, τα επιτεύγματα του Αλεξάνδρου υπερέβαλλαν κάθε άλλου. Αλλά ο μεγαλύτερος βασιλιάς της Μακεδονίας και των Μακεδόνων ήταν ο Φίλιππος,

ο γιος του Αμύντα».

(Τελευταία ενημέρωση, 4.2.2018)